

Edukacja przyrodniczo-leśna w Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa w Warszawie

Anna Posłuszna

Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa w Warszawie

a.posluszna@muzeum.warszawa.pl

NOTATKI / NOTES

Streszczenie. Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa w Warszawie istnieje od 1983 roku i ze względu na połączenie tematyki myśliwskiej z hipologiczną, wyróżnia się na tle podobnych jednostek. Jednym z głównych celów istnienia muzeum, poza gromadzeniem i przechowywaniem zbiorów, jest prowadzenie działalności edukacyjnej. Tylko w zeszłym roku zostały przeprowadzone 442 lekcje muzealne. Aktualnie w ofercie posiadamy 32 tematy, z czego 22 stanowią lekcje o tematyce przyrodniczo-leśnej cieszące się największą popularnością. Większość zajęć odbywa się w salach muzealnych, w których znajdują się trofea myśliwskie, zarówno zwierząt łownych, jak i objętych aktualnie ochroną gatunkową. Poza opisem oferty oświatowej muzeum oraz jej odbiorców, w artykule zostało przedstawione podsumowanie działalności edukacyjnej w 2016 roku.

Słowa kluczowe: edukacja przyrodniczo-leśna, lekcje muzealne, Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa

Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa w Warszawie zostało powołane w 1983 r., ale pomysł jego utworzenia powstał już w latach siedemdziesiątych. Początkowo, z inicjatywy Polskiego Związku Łowieckiego (PZŁ), planowano jedynie stworzenie muzeum łowiectwa, jednak na etapie projektowym zmieniono koncepcję i przy współpracy z miłośnikami jeździectwa utworzono jedną, wspólną placówkę. W 1985 r. została otwarta pierwsza stała wystawa i od tamtej pory, choć po wielu zmianach, jest ciągle dostępna dla zwiedzających. W związku z dużym znaczeniem zbiorów dla dziedzictwa kultury MŁiJ widnieje jako jedna z 123 placówek w Państwowym Rejestrze Muzeów, prowadzonym przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Baza edukacyjna

Rocznie Muzeum jest odwiedzane przez ponad 30 tys. zwiedzających. Do ich dyspozycji udostępniona jest ekspozycja stała, która podzielona jest na 5 części:

1. Polski salon myśliwski z XIX/XX w. – część z akcesoriami łowieckimi, bronią, trofeami oraz dziełami sztuki odnoszącymi się do tematyki łowieckiej.
2. W polu i w kniei I „Las” – diorama przedstawiająca las wraz z jego mieszkańcami. Prezentowane są preparaty dermoplastyczne zarówno zwierząt pospolitych – sarna, jeleni, lis czy dzik, jak i rzadkich m. in. ryś, wilk, cietrzew i głuszc (fot. 1).



Fot. 1. Sala W polu i w kniei I „Las” (fot. A. Posłuszna)
Photo 1. Room The Field and the Forest I “Forest”

3. W polu i w kniei II „Ptaki” – zbiór 182 okazów ptaków podzielonych na grupy, ze względu na siedliska przez niezamieszkiwane w środowisku naturalnym.
4. Oko w oko – kolekcja egzotycznych trofeów pochodzących z pięciu kontynentów, w skład której wchodzi m. in. wielka piątka afrykańska. Większość trofeów pochodzi z kolekcji podróżnika i myśliwego Romana Huberta Hupałowskiego.
5. Powozownia im. Zbigniewa Prus-Niewiadomskiego – część hipologiczna obejmująca zabytkowe powozy oraz akcesoria jeździeckie i zaprzęgowe.

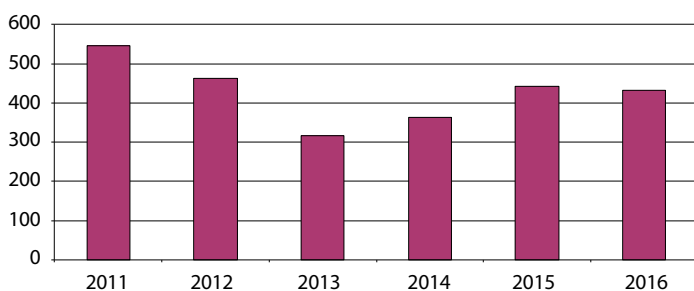
Ponadto Muzeum dysponuje salą, w której kilka razy w roku organizowane są wystawy czasowe o tematyce związanej z działalnością placówki. Są to wystawy przyrodnicze, dokumentalne lub prezentujące dzieła sztuki.

Wystawy stałe są przygotowane tak, aby zwiedzający miał jak najbliższy kontakt z ekspozycją. Okazy spreparowanych zwierząt nie są umieszczone w gablotach czy za szybami, więc można im się dokładnie przyjrzeć. Uzupełnieniem ekspozycji są różne elementy multimedialne. Wrażenie bliskości z naturą potęgują odgłosy zwierząt, które roznoszą się po salach. Przy pomocy elektronicznej encyklopedii lub oglądając film przyrodniczy można uzupełnić swoją wiedzę na temat zwierząt. Zwiedzanie odbywa się wyłącznie z przewodnikiem, dzięki czemu gość może w każdej chwili uzyskać odpowiedź na wszelkie trapiące go pytania na temat ekspozycji oraz tematyki związanej z działalnością muzeum.

Oferta edukacyjna

Zgodnie z rozumieniem ustawy o muzeach jednym z celów prowadzenia takiej placówki jest prowadzenie działalności edukacyjnej (Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach). Ten sam zapis pojawia się również w statucie Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa w związku z czym lekcje muzealne stanowią ważny element funkcjonowania tego miejsca. W zeszłym

roku zostały przeprowadzone 442 zajęcia (ryc. 1) natomiast w roku bieżącym (2016) odbyły się 433 lekcje, w których uczestniczyło ponad 9 tys. uczniów. W stałej ofercie znajdują się 32 tematy, z czego 22 stanowią lekcje o tematyce przyrodniczo-leśnej. Lekcje te odbywają się w salach muzealnych oraz w Parku Łazienkowskim i prowadzone są przez wykwalifikowanych pracowników muzeum. Nauczyciele mają również możliwość samodzielnego przeprowadzenia lekcji w muzeum na podstawie 47 konspektów opracowanych w oparciu o treści programowe i zatwierdzonych przez doradców metodycznych Warszawskiego Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń. Te same konspekty wykorzystywane są w projekcie „Ambitny uczeń”, gdzie dzieci mają okazję przeprowadzić zajęcia dla swoich rówieśników. MŁiJ zapewnia bezpłatnie dostęp do materiałów oraz pomoc merytoryczną opiekuna ekspozycji. Dopelnieniem programu edukacyjnego są organizowane przez muzeum imprezy okolicznościowe, prelekcje towarzyszące wystawom czasowym oraz udział w projektach takich jak Festiwal Nauki, Noc Muzeów, Lato w Mieście i inne.



Ryc. 1. Liczba przeprowadzonych lekcji w poszczególnych latach

Fig. 1. Number of lessons which were held in individual years

Oferta edukacyjna jest skierowana do różnych grup wiekowych – od przedszkolaków po uczniów szkół ponadgimnazjalnych. Scenariusze lekcji zostały podzielone na cztery kategorie:

1. Zajęcia plastyczne – lekcje, skierowane głównie do najmłodszych, podczas których dzieci rysują lub składają z papieru zwierzęta obserwowane na ekspozycji.
2. Zajęcia hipologiczne – 6 tematów obejmujących lekcje zarówno o samych koniach jak i o jeździectwie, powozieniu i historii. Wszystkie odbywają się w Powozowni.
3. Zajęcia historyczne – skierowane do starszych uczniów. Podczas nich dzieci zapoznają się z historią myślistwa w Polsce lub odbywają spacer po Łazienkach w celu poznania najciekawszych zabytków.
4. Zajęcia przyrodnicze – najliczniejsza grupa obejmująca zajęcia w trzech różnych salach oraz w parku. Podczas lekcji w sali z egzotycznymi eksponatami „Oko w oko” dzieci dowiadują się między innymi jak różni się umaszczenie zwierząt w zależności od środowiska i strefy klimatycznej. W sali „Las” uczą się o tropach, słuchają odgłosów zwierząt i zapoznają się z ekologią. Na tej samej ekspozycji, w czasie jesieni, znajduje się wystawa czasowa o grzybach, która wykorzystywana jest w czterech różnych scenariuszach lekcji. W sali „Ptaki” uczniowie mają okazję dowiedzieć się więcej np. o wędrownkach ptaków. Zajęcia w parku mają za zadanie zapoznać dzieci z podstawowymi gatunkami drzew.

Wszystkie lekcje są prowadzone za zastosowaniem metod aktywizujących uczniów (fot. 3) zgodnie z koncepcją Johna Deweya „uczenie się przez działanie”, która zakłada, że najlepsze efekty w edukacji daje połączenie teorii z praktyką (Radecki 2015). Wykorzystywane są materiały edukacyjne, dzieci rozwiązują różnorakie zadania i odpowiadają na pytania prowadzącego. Scenariusz każdej lekcji jest wzbogacony o karty pracy dostosowane do wieku uczniów. Jest to bardzo ważny element lekcji muzealnych biorąc pod uwagę fakt, iż według niektórych, zdobywanie wiedzy przy pomocy samych eksponatów jest bardzo trudne i wymagające (Unger 2007). Każde urozmaicenie zajęć wpływa pozytywnie na odbiór przekazywanej wiedzy.

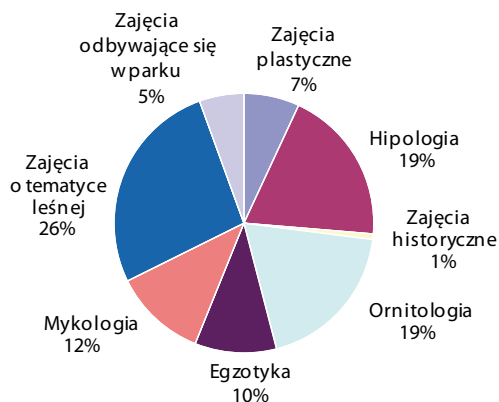


Fot. 3. Lekcja muzealna w Sali Oko w oko (fot. U. Sikorska)
Photo 3. Museum lesson in Eye to eye room

Edukacja w 2016 roku

Na potrzeby zobrazowania preferencji nauczycieli przy wyborze lekcji, tematy zostały podzielone na podgrupy (ryc. 2). Spośród 433 przeprowadzonych w 2016 r. zajęć największą część stanowiły te o tematyce leśnej (27%). Najchętniej wybierane tematy z tej grupy to: „Czyj to trop” (34 lekcje), „Co noszą zwierzęta w lesie, kiedy jest zimno?” (30 lekcji) oraz „Leśnie zwierzęta duże i małe” (26 lekcji). Taki sam udział (po 19%) miały zajęcia hipologiczne oraz ornitologiczne. Wśród zajęć o ptakach znalazł się najczęściej wybierany temat ze wszystkich dostępnych: „Wędrowniki ptaków” (49 lekcji). Kolejną chętnie wybraną tematyką była mykologia. Lekcje o grzybach stanowiły 12% wśród wszystkich przeprowadzonych, przy czym, warto pamiętać, że odbywają się one tylko sezonowo (od początku września do końca listopada). Pomimo tego, zainteresowanie nimi jest duże. Najmniejszy udział w zestawieniu mają zajęcia o tematyce historycznej. Przez cały rok odbyły się tylko 3 lekcje z tej kategorii.

Zajęcia o zwierzętach są chętnie wybierane przez nauczycieli i cieszą się dużą popularnością. Najrzadziej przeprowadzane są lekcje poruszające zagadnienia ekologiczne. Ta tematyka wybierana jest sporadycznie. Może to być spowodowane tym, że są skierowane do najstarszych odbiorców (gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne), którzy stosunkowo rzadko korzystają z oferty edukacyjnej



Ryc. 2. Procentowy udział tematów wybieranych w 2016 r.

Fig. 2. Fig. 2 Percentage of class subjects given in 2016

Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa. O ile przedszkolakom i klasom 1-3 jest stosunkowo łatwo opuścić szkołę na jeden dzień, aby skorzystać z lekcji muzealnych, o tyle nauczyciele starszych klas mają świadomość, że lekcja muzealna odbywa się kosztem zajęć z innych przedmiotów, a dodatkowo powinna być bezpośrednio związana z podstawą programową (Machałek 2016). Grupą najczęściej korzystającą z lekcji muzealnych są uczniowie najmłodszych klas. Wynika to m.in. z elastycznego programu nauczania i decyzji wychowawcy. Frekwencja na lekcjach muzealnych jest również uzależniona od rodziców uczniów, ponieważ każde takie wyjście wiąże się z kosztami. Dlatego też opiekunowie nie zawsze decydują się na opuszczenie szkoły, pomimo że mają możliwość odbycia zajęć muzealnych (Stępnik 2014). Aktywne działania informacyjno-promocyjne realizowane przez muzeum mają istotny wpływ na frekwencję. Muzeum współpracuje z wieloma placówkami szkolnymi i przedszkolnymi (Tarnowska 2010), które corocznie otrzymują Informator Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa wydawany nakładem 3,5 tys. egzemplarzy. Na tej podstawie nauczyciele mają okazję zapoznać się z aktualną ofertą edukacyjną oraz dowiedzieć się o planowanych na dany sezon wystawach czasowych. Te same informacje znajdują się na stronie internetowej oraz publikowane są na portalu społecznościowym, dzięki czemu docierają do szerszego grona odbiorców. Zależność pomiędzy dostępem do informacji a odwiedzinami w Muzeum jest widoczna, ale z uwagi na inne, wyżej wymienione czynniki, trudno jednoznacznie określić, co ma największy wpływ na liczbę przeprowadzanych w ciągu jednego roku zajęć. Warto również zwrócić uwagę na fakt, że muzeum ma pewne ograniczenia lokalowe i osobowe, więc nie może zorganizować więcej niż kilka lekcji jednego dnia. W związku z tym liczba przeprowadzonych lekcji w danym roku nie może stale wzrastać i jest ograniczona pewnym limitem.

Podsumowanie

Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa w Warszawie corocznie przeprowadza kilkaset lekcji muzealnych, w których uczestniczą tysiące uczniów. Od lat największą popularnością cieszą się zajęcia o tematyce przyrodniczo-leśnej, które stanowią uzupełnienie szkolnego programu nauczania

nia. W trakcie tych zajęć dzieci często zadają pytania, co świadczy o ich dużym zainteresowaniu taką tematyką. Najczęściej pytania wynikają z niewiedzy albo z posiadania błędnych informacji. Dzieci zazwyczaj nie odróżniają samy od jelenia czy kruka od gawrona, ale po wizycie w Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa najczęściej się to zmienia. W salach MŁiJ uczniowie mają okazję przyrzeć się pospolitym gatunkom zwierząt z bliska oraz dowiedzieć się o tych rzadszych. Nie brakuje również pytań wynikających z czystej ciekawości dotyczących np. sposobu preparacji zwierząt. Edukatorzy i przewodnicy poza przekazywanymi przez siebie informacjami starają się odpowiadać na wszystkie pytania, aby każda wizyta w Muzeum kończyła się wzbogaceniem odwiedzających o nową wiedzę. Wszystko to świadczy o tym, że Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa jest istotną placówką dla edukacji przyrodniczo-leśnej a działalność tego miejsca odgrywa znaczącą rolę w rozpowszechnianiu wiedzy.

Literatura

- Machałek M. 2016. „Zanurzenie się” w przeszłość, czyli kilka uwag o edukacyjnych aspektach muzeów narracyjnych. *Muzealnictwo* (57): 132-138.
- Radecki G. 2015. Obszar wydzielony czy nowe otwarcie? Edukacja muzealna jako muzeologia w: ABC edukacji w muzeum, Szkolenia Narodowego Instytutu Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów. Warszawa (8): 6-22.
- Stępnik A. 2014. Nowe czasy. Czy muzea są przyjaciółmi współczesnej edukacji? *Wiadomości historyczne* (4): 13.
- Tarnowska M. 2010. Edukacja w Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa w Warszawie. Teraz-niejszość i Perspektywy. *Muzealnictwo* (51): 97-103.
- Unger P. M. 2007. Wybrane zasady dydaktyczne wykorzystania muzeów w nauczaniu historii w: Toruńskie Spotkania Dydaktyczne. Muzea i archiwa w edukacji historycznej. Tom IV: 10-14.
- Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 1997 r. Nr 5 poz. 24 z późn. zm.)

Summary. Nature and forestry education in Museum of Hunting and Horsemanship. Museum of Hunting and Horsemanship in Warsaw exists since 1983 and due to a combination of issues hunting and horses stands out against similar units. One of the main objectives of the Museum, in addition to collecting and storing the collection, is to carry out educational activities. Last year, 442 museum lessons were carried out. Currently, the offer includes 32 subjects, of which 22 are the lessons of nature and forest. Most classes take place in the halls of the museum, which are filled with hunting trophies, whether hunting animals, and currently protected species. These classes are the most popular and among the educational offer of MŁiJ. Besides educational offer of Museum article shows a summary of the educational activities in 2016.

Key words: Nature and forestry education, museum lessons, Museum of Hunting and Horsemanship